

Handi Péter

MÁSHOL

2020-01-10 | NOVELLA

Az orosz tanár eredetileg latint tanított, de jobbnak látta, sőt, mint oly sok kollégája, maga ajánlotta, hogy a változott igények miatt inkább az orosz nyelvet oktatja. Ötven körüli, testes ember volt, mégis rogyant. Fáradt izomzata nem tartotta az amúgy férfias megjelenést.

– Maga... mit csinál ott? – hajolt előre. Tekintete az osztály hátsó soraiból felszálló vékony füstfelhőre tapadt.

Az osztály – negyvennégy, érettségi előtt álló fiú – fojtottan kuncogott. – Igen, maga... ott... – ismételte a tanár, és az egyik diákra mutatott: – Kittel... álljon... izé ...fel!

Kittel felállt. Jobb kezében rövid szárú pipa füstölgött.

– Mit csinál?! ... – hörögte a tanár, nem titkolta se a meglepetését, se a tehetetlenségét.

– Rágyújtottam – felelte nyugodtan a diák.

– Pipára gyújtott?... Most?... Akkor... azt hiszem, legjobb lesz, ha... ideadja az ellenőrzőkönyvét.

Kittel Tamás kényelmes léptekkel a katedrához járult. Egyik kezével a kis füzetet nyújtotta, másikban még füstölgött a pipa. A tanár kétségbeesetten és tanácstalanul átvette az ellenőrzőt.

– De miért?...

A kuncogás alábbhagyott. Negyvenhárman feszülten figyelték a fejleményeket. Kittel Tomi – becenevén Kitti – afféle passzív szabotőr volt, a humán tantárgyakban kiváló és sokat szereplő, a reál tárgyakat viszont kihívóan mellőzte.

– Unatkozom.

– Unatkozik? Amikor alkalma van Gorkij és Csehov nyelvét tanulni?!...

– ...és Fagyejevét – mondta a pipafüst mögül.

– Úgy van! – zökkent ki pillanatra a tanár, és gyorsan beírt valamit a füzetbe, becsukta, és kicsivel határozottabb mozdulattal visszaadta. – Ezt irassa alá édesanyjával... Most pedig hagyja el a termet, a pipát tegye ide az asztalra... itt csak... itt nincs helye kártékony, rendbontó semmirekellőknek!

Fortepan/ SCHEIDL ANTAL

– Pipáztál??

Anya kezében remegett a kis füzet. Tamás igyekezett szenvtelenül nézni – már hallani vélte anyja sírós lamentálását, *nem tudom, mi lesz veled... ha apád ezt látná!* De nem. Az egyre erősebb remegésből vad hahota lett. A pár könnycsepp is a nevetéstől buggyant ki. A szavak mégis ismerősek voltak:

– Ezt én nem bírom tovább! Azért gürcölök, hogy ember legyél! Hajtom a varrógépet, mint az állat... darabbér, munkaverseny, istenfája... Mit akarsz? Meg akarsz ölni?!...

– Anyu, légy szíves, ne sírj! Értsd meg, a gimnázium nekem nem megy... A matek, a fizika, a kémia... nem érdekel... és az orosz se.

– És akkor mi érdekel? – szipogta, inkább önmagának. – Mi érdekel!?!... Te tudod.

– Kedves igazgató ur – kezdte a férfi, amint kezét ráztak –, Kittel Frigyes vagyok, az unokaöcsém ügyében...

– ... elvtárs – igazította ki az iskolaigazgató. – Foglaljon helyet.

A kopott, zöld bőrrel bevont, nagy íróasztal két oldalán ültek. Az igazgató alacsony, szögletes mozgású, fekete hajú ember volt, arcán idejekorán jelentkező ráncokkal.

– Az unokaöcsém ügyében... – ismételte Kittel Frigyes. – A sógornőm, Tamás özvegy édesanyja kért meg, hogy képviseljem. Ő egy szövetkezeti varrodában dolgozik, és munkaidő alatt nem jöhet el. Ugye, érthető?...

Az igazgató bólintott, de ujjával türelmetlenül dobolt az asztalon.

– Hát kérem, az elvtárs unokaöccse, Tamás... a tanuló fegyelmezetlen viselkedése miatt hívtam ide valakit a családból. A tanuló rendbontása tűrhetetlen, a tanárkolléga egészen megrendült, zaklatottan közölte velem, hogy az ön unokaöccse... hogy ez a tanuló dohányzott az órája alatt, és ezzel elterelte az osztály figyelmét a tananyagról... Érettségi előtt állnak! Az iskolánk, oktatásunk érdekében nem tűrhetem, hogy valaki... hogy ilyen elem szabotálja a tanulást!

Tamás nagybátyja megsemmisülten lógatta fejét:

– Tudom, kérem, az anya elpanaszolta nekem az esetet... Ha megengedi, nagyon röviden vázolnám az otthoni helyzetet, ami ugyebár, részben okozója lehet unokaöcsém valóban példátlan viselkedésének... – A nagybácsi előre hajolt, az asztal fölé, hogy minél közelebb legyen az igazgatóhoz, mintha bizalmas közlésre készülné. –

Az a helyzet, igazgató... elvtárs, hogy Tamás édesapja a háborúban ... – itt hangja rekedtre váltott – ... szóval nem jött vissza. A sógornőm egyedül maradt, egyedül neveli a gyereket. Tamás különben jó fiú, csupa szív... de tudja, kérem... ugye, megérti, milyen apa nélkül felnőni?, egyáltalán létezni...

Kittel Frigyes kis szünetet tartott és teátrálisan széttárta a kezét. Az igazgató meg hátradőlt székében, s ezzel visszaállt a két fej közötti távolság.

– Ez szomorú, Kittel elvtárs, de nem egyedi eset. Iskolánk több diákja él és tanul hasonló családi háttérrel. De tanul! – hangsúlyozta, és nyomatékképpen felkapott egy ceruzát az íróasztalról, s kétszer az asztallapra koppintott vele.

– Gondoltam, hogy vannak hasonló esetek, kérem. A háború, az üldözések!...

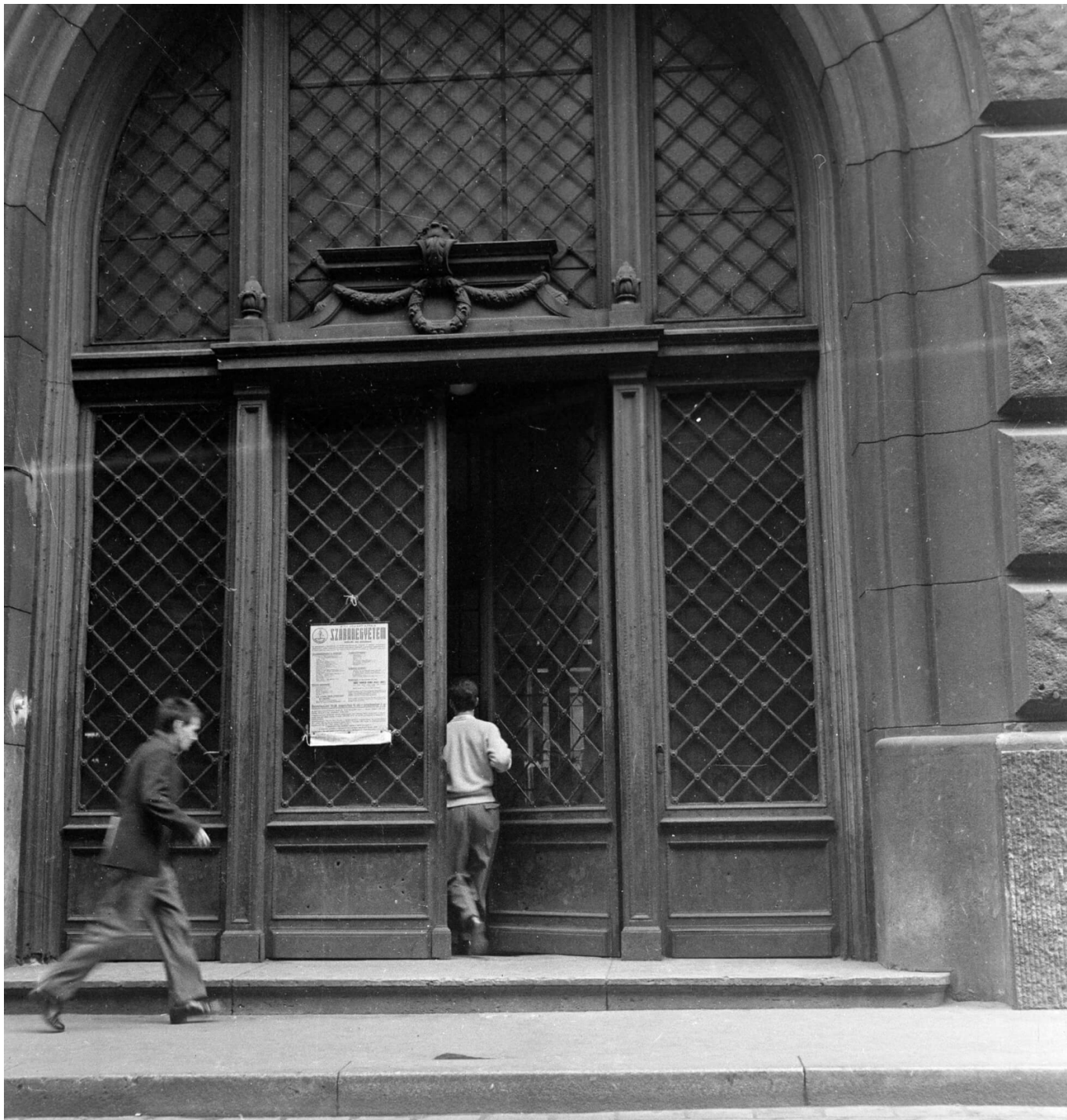
– Hát igen. De az a fontos, hogy ne történhessen meg újra, ami megtörtént... Az unokaöccse, Kittel Tamás többszörösen problémás, és én nem tűrhetem, hogy

tovább mérgezze az osztályban a levegőt! Ahogy tanárkollégáim jelentéseit olvasom a tanulmányi eredményeiről – és az igazgató felütötte az odakészített osztálykönyvet – ... igen, ez egyértelmű... nem látom értelmét, hogy folytassa tanulmányait. A tantárgyak feléből bukásra áll.

Kittel Frigyes hallgatott. Mit csináljon a gyerek érdekében? Felelős érte, és különben is, hogy jön ahhoz bárki, hogy pálcát törjön egy fiatalember felett... Az igazgató azonban váratlanul kisegítette:

– Ahogy itt olvasom, némely tantárgyból... érdekes... nem is áll rosszul. Különös... Bodó kartárs meg Váradiné elvtársnő is dicsérte nekem... Ez azonban nem fogja átlendíteni az érettségin!

– Igen, így van... Tamás egyben-másban kiváló... azaz vannak tantárgyak, amelyekben... szóval, van, ami igazán érdekli... és talán lehetne...

Fortepan/ SÁNDOR GYÖRGY

– Mégis... tény, hogy a tanuló képtelen a gimnázium rendjéhez alkalmazkodni... ezért javaslom, vegyék ki ebből az iskolából, és irassák be ipari tanulónak. Legyen legalább tisztességes szakmája.

A folyosón megszólalt a szünetet jelző iskolacsengő. Az igazgató felállt, Kittel Frigyes nyújtotta a kezét, de a másik mintha nem látná.

– Hát nagyon köszönöm, igen... meglátjuk... a viszontlátásra!

Kittel Frigyes, az illatszer-szakma dolgozója pedáns, gondosan ápolt ember volt. Köpcösen is fürgén hajlongott az egyik fővárosi illatszertár pultja mögött. Ismerte a kölnivizeket, kenőcsöket, borotválkozási eszközöket. Gyors és szakszerű mozdulatait behízelgő, már-már modoros udvariassággal társította. Hajlamos volt egy huncut mosollyal a „pult alól” elővarázsolni a keresett árut. Zökkenőmentesen alkalmazkodott az államosított hálózat szabályaihoz. A boltok közti munkaversenyt rendre az az üzlet nyerte, ahol ő dolgozott.

Ifjúkorában kereskedelmi iskolát végzett, utána behívták munkaszolgálatra, és egy repeszdarabbal jobb halántékában túlélte a második világháborút. Ragyogó munkát talált: abban az alig három évben, míg úgy tűnt, az ország a szabadkereskedelem vizein utazhat, megszerezte a francia „Delorme” cég magyarországi képviseletét, a legfontosabb gyártmányuk pedig a „Primeros” néven forgalmazott fogamzásgátló gumi volt. Frici ekkoriban sok pénzt keresett, nagy társaság gyűlt köré, lakásában partikat rendezett, házvezetőnőt tartott. A kommunista hatalomátvétel után a Delorme cég is kivonult az országból. Kittel burzsoá priusszal állás nélkül maradt, de könnyedén belebújt az új gúnyába: ha korábbi foglalkozása iránt érdeklődtek, bizalomkeltően felelte: „drogista vagyok”. Rövidesen sikerült elhelyezkednie a szakmában, és az illatszerbolt-hálózat mindenese lett.

Az iskolából távozva azon gondolkodott, mit tanácsoljon a sógornőjének. Unokaöccse nemigen érdekelte, de kötelességének tartotta, hogy elhalt testvére családjával törődjön.

– Beszéltem az igazgatóval, Zsóka... hát, nem sok jót mondhatok. Tomi kifelé áll az iskolából... Az a tanács, hogy vedd ki onnan. Nincs értelme....

– De mi lesz belőle!? – nyögte az asszony.

Frici tanácstalan egyik lábáról a másikra billent.

- Hol van most a gyerek?
- Moziba mentek...
- Moziba??
- Oda. A Sevillai borbélyra... az operafilmre.
- Most? A tanítási idő alatt?! Kivel?
- A barátaival...

Fortepan/ CHUCKYEAGER TUMBLR

- És honnan van pénze?

– Adtam – közölte szárazon az anya, majd szinte provokatívan hozzátette: – ...este meg az Éjjeli menedékhelyt nézi meg a Madáchban.

Frigyes végre magabiztosan eldöntötte: itt ő nem tehet semmit, a sógornője az oka a gyerek félrecsúszásának. Ha az anya így elkényezteti a gyereket, magára vessen.

– Viszontlátásra, Zsóka.

– Foglaljon helyet, asszonyom – mutatott egy kárpitozott fotelre Dr. Péteri Jolán. Zsóka leült, mintha felsőbb hivatal felszólításának engedelmeskedne. Az őszes-szürke hajú doktornő előtt az asztalon jegyzetfüzet feküdt, de beszélgetésük alatt egyszer sem nyitotta ki. – Mint tudja, három beszélgetésem volt Tamással. Vegye úgy asszonyom, hogy ezek a beszélgetések, és ez a mostani is, nem orvosi jellegű. Arra nincs szükség. A lélektan pedig itt és most nem elfogadott. Ne várjon tőlem tanácsot ...Tamás problémája, iskolai tanulmányainak elhanyagolása csak tünet, és ezt a tünetet a pedagógia az előírt diszciplináris módokon igyekszik kezelni. Társadalmunk – ha szabad így fogalmaznom – még gyerekcipőben jár.

A doktornő elhallgatott, talán várta, hogy az anya mond egy szót: „értem” vagy „nem értem”.

– Nincs apja.

– Ez az ön védekezése és egyben támadása, asszonyom. A gyász nem belenyugvás, hanem agresszió... A felnövés természetes buktatóit ráaggatjuk a körülményekre, s abból következtetünk... Mondhatom-e, hogy ha férje élne, akkor a fia éppen úgy apja ellen lázadna, mint az őt most behelyettesítő iskola ellen?... Remélem, nem sértettem meg.

– Pipázott az órán – mondta válasz helyett az asszony.

– Erről van szó. A gyermekek dohányzása tiltott... éppen ezért lázadási alap, a szülői tűrésfok próbálgatása, természetes felnövési fázis.

– De ő az iskolában, kérem!...

– Azért kértem ide, hogy részben megnyugtassam: fia kétségkívül egy *eset*, ha az elfogadott konvenciókat tekintjük... de alkatilag egészséges, és arra összpontosít, ami érdekli. Deviáns alkat. Többet nem mondhatok. Reméljük, idővel feldolgozza a konfliktusokat.

– ... Verseket ír, meg bújja a könyveket. Meg aztán kérem, esténként a vacsora után... – itt kis szünetet tartott, láthatólag küszködött mondandójával – kezében egy bottal járkál az asztal körül... hát ez mi, kérem?! Ahelyett, hogy tanulna...

Fortepan/ KOVÁCS MÁRTON ERNŐ

A doktornő az anya meglepetésére megértően bólogatott.

– Nézze, asszonyom, a kamaszkorban mindennek van magyarázata. A verselés a tanított költészet továbbvitele az agyban... a fiatalok nehezen vonják ki magukat a nagy versek hatása alól... az minden agyat behálóz. A könyvek pedig tágítják a horizontot, az olvasás az igazi elmerülések kezdete.

– De a körök a bottal?...

– Igen, Tamás beszélt erről... Ő ilyenkor képzeletében tovább játssza az olvasmányait, kalandokban vesz részt, képzelt világot teremt maga köré. A kezében lóbált pálca néha kard vagy lőfegyver, vagy éppen egy személy, egy barát, akivel a vadonban sétál... akármi. A fantázia ebben a korban pótolja a tapasztalatokat. Tapogatózás a megnyíló világban. Ne gondolja, hogy a gyermeke egyedül áll ezzel a jelenséggel; minden kamasz képzeletét kitölti a pillanatnyilag lehetetlen, de a lehetőségek továbbgondolása... Fiának felfokozott képzeletvilága, természete, és úgy látszik, vérmérséklete arra ösztönzi őt, hogy fizikumát is felszabadítsa a fegyelem kényszere alól... innen az esti járkálás. Ha barátaival van, erre nincs szüksége. Akkor ezt egymás között lejátsszák...

– Köszönöm – mondta az anya.

Már kora délután a színészbejáró előtt téblábolt. Nem autogrammért várakozott, csak az ismert és csodált arcok látványáért. Nemsokára egészen más alakokká válnak a színpadon. Az átváltozás lehetősége ámulatba ejtette. Hogy valami más lehet. Sokat olvasott színházról, tudta, hogy a varázs tulajdonképpen illúzió. Mi lenne – gondolta egyszer –, ha az osztályban átváltozna? Rögtönözne valamit... A színházzal szemközti trafikban vett egy olcsó pipát és egy csomag dohányt. – Aztán nem elszívni, pajtás! – jópofáskodott a hadirokkant trafikos.

– A bácsimnak lesz, szülinapra.

Néhányan már megérkeztek. Az idős, pirosposzgásan ráncos arcú portás mindenki felé meghajolt, alkalmanként egy mosollyal kitárta a belső üvegajtót. Tamás már

ismerte látásból az öreget, egyszer, amikor fekete zászlót látott az épületen, vette a bátorságot és beszólt a fülkébe: – Bocsánat, ki halt meg?

– Bajor művésznő – szólt szájszegletből a portás, miközben kulcsokat akasztgatott a falba vert szögekre.

MTI Fotó/Magyar Fotó/Várkonyi László

Nem váltott jegyet. Az előadás kezdete előtt pár perccel, amikor a közönség már elfészkelődött az ülésekben és a várakozás moraja lassan elhalkult, a megüresedett előcsarnokból oda somfordált az egyik ajtóban álló nézőtéri ellenőrhöz, és kezében az anyjától kapott pénzt zörgetve megszólította: – Tetszene adni egy pótszékét?...

A szigorú arcú matróna zseblámpáját a bordó szőnyegre kattintva körülnézett, majd a sötétedő térben alig láthatóan intett a fiúnak. Lábujjhegyen vezette egy fal melletti rekeszhez, óvatosan előhúzott egy kinyitható széket, és a sor szélére helyezte. Tamás a tenyerébe csúsztotta a pénzt, az asszony pedig, mint egy szellem, viasszasuhant az ajtóhoz.

Felment a függöny, a színpadon elkezdődött a kaland, az útleél nélküli utazás, a háromórás máshol levés. Menekülés. Mindegy. A színészek átlényegültek valaki mássá. Igaz, elromlott életek, ital és nyomor koloncáit húzták-vonszolták.

Késő éjjel érkezett haza. A konyhában még égett a villany, anyja a hokkedlin ült, hátát a falnak támasztva, ébren.

– Miért nem alszol, anyu?

– Nem tudok.

felső kép | Fortepan / KONOK TAMÁS ID